KIAUTSCHOU

Ta dziwna, oryginalna nazwa dotyczy fragmentu chińskiego terytorium na południowym wybrzeżu Półwyspu Szantung leżącego w północnych Chinach (o powierzchni 552 km^2) dzierżawionego przez Niemcy w latach 1898-1914.

Nazwa Kiautschou funkcjonuje w języku niemieckim, najczęściej spotykaną formą jest Jiaozhou (po chińsku. 膠州) albo Kiao-Chau (po angielsku). W wersji polskiej spotyka się najczęściej Kiauczou.

Ośrodkiem administracyjnym, pod które podlegało terytorium koncesyjne, było Tsingtau. W przeciwieństwie do innych niemieckich posiadłości kolonialnych, Jiaozhou podlegało urzędowi marynarki wojennej, a nie urzędowi kolonialnemu.

Jak to się stało, że Niemcy uzyskali ziemię w Chinach? Niemcy były nieco spóźnione w imperialistycznym wyścigu w zdobywanie kolonii na świecie. Gęsto zaludnione Chiny wydawały się bardzo dobrym rynkiem pozaeuropejskim.

Zdając sobie sprawę z tego, że siła Wielkiej Brytanii pochodzi z marynarki wojennej, Niemcy też zaczęli ją modernizować i rozbudowywać. Flota ta miała służyć interesom niemieckim podczas pokoju, ułatwiając tzw. „dyplomację kanonierek", a w czasie wojny miała chronić niemieckie szlaki handlowe i zakłócać wrogie szlaki. Naśladując Wielką Brytanię, uważano, że w tym celu konieczne jest posiadanie jak największej sieci globalnych baz morskich.
W 1860 roku pruska flota ekspedycyjna przybyła do Azji i zbadała region wokół zatoki Jiaozhou (Kiautschou). W następnym roku została podpisana chińsko-pruska umowa handlowa.

Ferdinand Freiherr
von Richthofen
1833 – 1905

Geograf, baron Ferdinand von Richthofen po podróży do Chin odbytej w latach 1868–1871 zalecił Zatokę Jiaozhou jako dogodne miejsce dla bazy pruskiej marynarki wojennej.
W 1896 r. kontradmirał Alfred von Tirpitz, wówczas dowódca wschodnioazjatyckiej dywizji krążowników, osobiście zbadał ten obszar, a także trzy dodatkowe miejsca w Chinach pod kątem możliwości utworzenia tam bazy morskiej. Jego następca, kontradmirał Otto von Diederichs skupił się na zatoce Jiaozhou.

Kiedy 1 listopada 1897 roku zamordowano dwóch misjonarzy niemieckich (księży rzymskokatolickich) cesarz Wilhelm II użył tego jako pretekstu do zajęcia zatoki. 13 listopada 1897 roku tuż po świcie trzy statki przybyły do Tsingtao ale nie wykonywały agresywnych ruchów.

Diederichs wraz z trzema kapitanami tych statków wylądował na długim molo Zhanqiao w Tsingtao, aby rozeznać. Ustalił, że chińskie wojska znacznie przewyższą liczebnie jego siły desantowe, ale on miał przewagę jakościową. W niedzielę 14 listopada 1897 roku 717 ludzi: oficerów, podoficerów i marynarzy uzbrojonych w karabiny, wkroczyło do głównej chińskiej baterii garnizonowej i artyleryjskiej. Wyłączono chińską linię telegraficzną, po czym zajęto zewnętrzne forty i magazyny prochu. Dzięki szybkości i skuteczności działania Diederichsa osiągnęły swój główny cel już wczesnym rankiem.

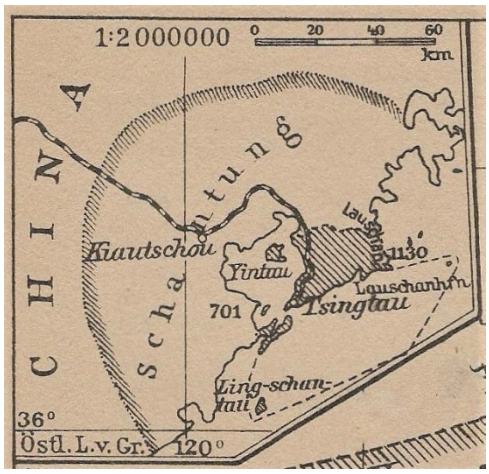

W ten sposób 14 listopada 1897 roku niemiecka piechota morska admirała Diederichsa zajęła region Kiautschou bez walki. Za ten wyczyn Wilhelm II awansował go na wiceadmirała.

Admirał von Diederichs umocnił swoją pozycję w zatoce Kiautschou, gdy do Tsingtao przybył krążownik z Morza Śródziemnego a nieco później, 26 stycznia 1898 roku, przypłynął morski batalion na liniowcu Darmstadt. Zatoka Kiautschou została zabezpieczona. Rozpoczęły się negocjacje z rządem chińskim. Po kilku miesiącach Chiny zostały zmuszone do wydzierżawienia rejonu Zatoki Jiaozhou Niemcom na okres 99 lat. 6 tygodni później – 6 kwietnia 1898 teren ten został oficjalnie ogłoszony niemieckim protektoratem. Port został otwarty 1 lipca 1899. W tym czasie region ten zamieszkiwało ok. 83 tys. mieszkańców.

Brytyjska karykatura z 1898 roku wyszydzająca ambicje kolonialne mocarstw (także Niemiec) w Chinach

Ówczesne Chiny nie były w stanie oprzeć się agresji mocarstw europejskich – to samo robili Brytyjczycy z terytoriami Hongkongu, Francuzi z Kouang-Tchéou-Wan i Rosjanie z Port Arthur i Dalian.

Reichstag ratyfikował traktat 8 kwietnia 1898 roku. Zatoka Kiautschou została oficjalnie objęta ochroną niemiecką dekretem cesarskim z 27 kwietnia, a kapitan Carl Rosendahl został mianowany gubernatorem tych ziem.

W wyniku umowy dzierżawy rząd chiński musiał się zrzec wszelkiej suwerenności na wspomnianym terytorium, oprócz tego została utworzona specjalna strefa bezpieczeństwa o szerokości 50 km. Ponadto Niemcy otrzymali prawo do budowy linii kolejowych do lokalnych składów oraz wydobywania lokalnych złóż węgla.. Także część półwyspu Szantung, mimo że formalnie nie była częścią protektoratu, dostała się do niemieckiej strefy wpływów. Zgodnie z prawem międzynarodowym dzierżawione terytorium pozostało legalnie częścią Chin, ale przez cały okres dzierżawy Niemcy miały wykonywać wszystkie suwerenne uprawnienia.

Z uwagi na fakt, że terytorium nie było ściśle kolonią, a także ze względu na znaczenie, jakie dzierżawione terytorium miało dla niemieckiej marynarki wojennej, nie zostało objęte nadzorem cesarskiego urzędu kolonialnego, ale pozostawało pod nadzorem cesarskiego biura marynarki wojennej (Reichsmarineamt).

Gubernator był szefem wojska i administracji cywilnej na tym terytorium, bezpośrednio podporządkowanym sekretarzowi stanu RMA, Alfredowi von Tirpitzowi.

Także wszyscy późniejsi gubernatorzy dzierżawionego terytorium Zatoki Kiautschou byli wysokimi rangą oficerami Cesarskiej Marynarki Wojennej Niemiec.

Kiautschou zostało przekształcone w nowoczesną krainę, w której Niemcy zainwestowały ponad 100 milionów dolarów. Zubożała wioska rybacka Tsingtau została otoczona szerokimi ulicami, solidnymi mieszkaniami, budynkami rządowymi, elektryfikacją, systemem kanalizacji i bezpiecznym zaopatrzeniem w wodę pitną, rzadkością w dużych częściach Azji w tym czasie i później. Obszar ten miał najwyższą gęstość szkół i najwyższą liczbę uczniów przypadających na jednego mieszkańca w całych Chinach, a szkoły podstawowe, średnie i zawodowe były finansowane ze środków berlińskiego skarbca oraz misji protestanckich i rzymskokatolickich.

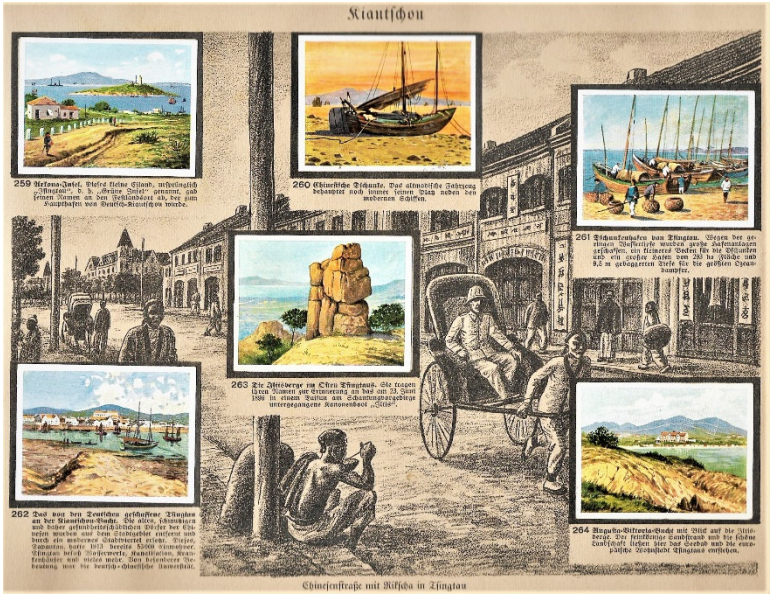

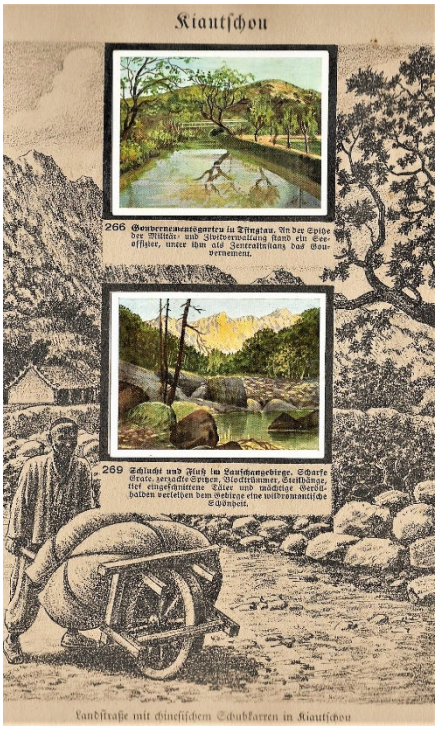

Wraz z rozwojem działalności gospodarczej i robót publicznych niemieckie banki otworzyły tam swe oddziały. Ukończenie linii kolejowej Shantung w 1910 roku zapewniło połączenie z koleją transsyberyjską i tym samym umożliwiło podróż pociągiem z Tsingtau aż do Berlina.
Po rewolucji chińskiej w 1911 roku wielu bogatych i politycznie powiązanych byłych urzędników chińskich osiedliło się na dzierżawionym przez Niemców terytorium z powodu bezpiecznego i uporządkowanego otoczenia. Sun Yat-sen, który odwiedził rejon Tsingtau stwierdził w 1912 roku.: „... Jestem pod wrażeniem. Miasto jest prawdziwym wzorem dla przyszłości Chin.”

15 sierpnia 1914 roku, po wybuchu I wojny światowej w Europie, Japonia kierowała do Niemiec ultimatum, domagając się od nich zrzeczenia się kontroli nad spornym terytorium Kiaoutschou. Po odrzuceniu ultimatum, 23 sierpnia Japonia wypowiedziała Niemcom wojnę i tego samego dnia jej marynarka zbombardowała to niemieckie terytorium. W tej sytuacji 23 sierpnia 1914 roku Chiny również anulowały dzierżawę rządowi Niemiec. Nic im to jednak

nie pomogło. 7 listopada 1914 roku zatokę zajęły wojska japońskie. Wcześniej doszło do oblężenia portu w Tsingtau.
Kontrolowany przez Cesarstwo Niemieckie port w chińskim Qingdao (znanym wówczas pod niemiecką nazwą Tsingtau), oblegany był w okresie od 13 września do 7 listopada przez połączone siły japońsko-brytyjskie. Zbudowany przez Niemców port w Qingdao (Tsingtau) był główną bazą Niemieckiej Eskadry Wschodnioazjatyckiej, pełniąc rolę parasola ochronnego dla niemieckich kolonii na Pacyfiku. Polityka niemiecka wywołała zaniepokojenie Brytyjczyków, którzy uznali ją za zagrożenie dla własnych interesów i wzmocnili kontakty z Japonią, zawierając z nią 30 stycznia 1902 roku sojusz wojskowy, który pogłębił się z wybuchem I wojny światowej.
Po wybuchu wojny w Europie, początkowo niejasne było, jakie stanowisko zajmie Japonia w konflikcie. 8 sierpnia Chiny ogłosiły neutralność ale Japonia zdecydowała się przystąpić do wojny po stronie ententy, w celu rozszerzenia własnych wpływów w regionie. 15 sierpnia 1914 roku rząd Japonii wystosował do Niemców ultimatum, nakazując im wycofanie wszystkich okrętów wojennych z akwenu oraz przekazanie portu Qingdao Japończykom w terminie do 15 września (na odpowiedź dając im czas do 23 sierpnia). Dzień później generał Kamio Mitsuomi otrzymał rozkaz rozpoczęcia przygotowań do zajęcia portu. Po upływie ultimatum, w dniu 23 sierpnia, Japonia wypowiedziała Niemcom wojnę, rozpoczynając w dniu 27 sierpnia morską blokadę Qingdao. W porcie nie było już w tym czasie głównych sił eskadry niemieckiej, gdyż te jeszcze przed wybuchem wojny, 20 czerwca opuściły port, kierując się w rejs szkoleniowy w rejon niemieckiej kolonii Pagan w archipelagu Marianów. Po wybuchu wojny do bazy już nie wróciły, wyruszyły ku zachodnim wybrzeżom Ameryki Południowej, gdzie w bitwie pod Coronelem rozbiły eskadrę brytyjską. Nieco później w rejonie Falklandów role się odwróciły i eskadra niemiecka została pokonana przez Brytyjczyków. W porcie Tsingtau pozostał początkowo krążownik „Emden" (który 4 sierpnia zdobył na Morzu Japońskim rosyjski parowiec „Riazań") ale wkrótce i on opuścił bazę, rozpoczynając samodzielne działania na innych terenach.

27 sierpnia eskadra okrętów japońskich rozpoczęła blokadę znajdującego się pod kontrolą niemiecką Kiautschou (Jiaozhou). Eskadrę stanowiło pięć pancerników, 3 krążowniki pancerne, 8 mniejszych krążowników, 4 kanonierki, 24 niszczyciele, 13 torpedowców i okręt-baza dla wodnosamolotów. Do sił japońskich dołączyły 28 sierpnia: brytyjski pancernik i niszczyciel. Następnego dnia pancerniki rozpoczęły ostrzał niemieckiej bazy, powtarzany 11 razy w ciągu kolejnych 6 tygodni.

W operacji lądowej wzięło udział 23 000 Japończyków wspieranych przez 142 działa. Brytyjczycy skierowali do akcji symboliczny kontyngent liczący ok. 2000 ludzi (w tym 500 Sikhów) pod dowództwem generała brygady Nathaniela Waltera Tsingtau Barnardistona.

Desant rozpoczął się dnia 2 września w rejonie Longkou, kolejną grupę wojsk wysadzono w dniu 18 września w rejonie Laoshan, 30 km na wschód od Qingdao. Łącznie pod koniec września siły alianckie biorące udział w oblężeniu portu Qingdao (Tsingtau) liczyły 58 000 żołnierzy i ponad 100 dział. Po stronie niemieckiej trwały gorączkowe przygotowania do obrony miasta. Gubernator Alfred Meyer-Waldeck utworzył dwa pierścienie obrony.

28 września miasto zostało całkowicie okrążone przez oblegających ale za każdym razem, gdy tylko Japończycy podchodzili pod umocnienia spotykali się z gwałtownym odporem wojsk niemieckich. Po raz pierwszy w historii użyto w akcji lotnictwa z okrętu – wodnosamolotu z japońskiego transportowca „Wakamiya", wykonującego misję rozpoznawczą. Ze zbudowanego lotniska w Tsimo

startowały trzy japońskie samoloty armijne. Po stronie obrońców do akcji włączono dwa samoloty Rumpler Taube, których zadaniem była ocena sił przeciwnika i wyśledzenie stanowisk dział japońskich oraz akcje dywersyjne. Przewaga w powietrzu należała jednak do Japończyków, których samoloty stopniowo niszczyły stanowiska niemieckie.

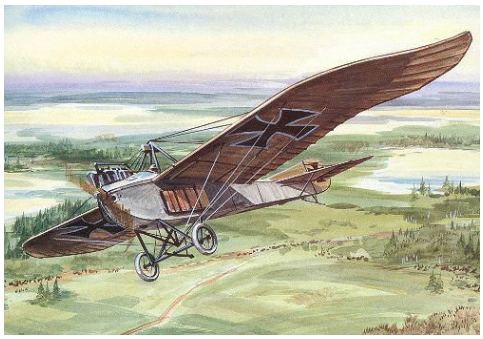

Obronę niemiecką wspierały od strony morza działa kanonierki „Jaguar" i stojącego w porcie austro-węgierskiego krążownika SMS „Kaiserin Elisabeth", (który przebywał w Tsingtau z wizytą). Sześć dział krążownika użyto też w bateriach nadbrzeżnych. Bateriom nadbrzeżnym udało się uszkodzić brytyjski pancernik „Triumph", który podszedł zbyt blisko. W nocy 17 października niemiecki torpedowiec S 90 skrycie wypłynął z portu i zatopił japoński krążownik „Takachiho", który poszedł na dno z 253 członkami załogi. Niemieckiemu torpedowcowi nie udało się jednak przebić ponownie przez blokadę portu, wobec czego niemieccy marynarze po wpłynięciu na wody chińskie wyrzucili okręt na brzeg.

Dnia 31 października (w dniu urodzin swego cesarza) Japończycy podjęli generalny szturm na miasto, zostali jednak odparci. W tej sytuacji rozpoczęli siedmiodniowy ostrzał Qingdao, umożliwiając własnej piechocie podejście i zajęcie nowych stanowisk. Niemcy stawiali zacięty opór, otwierając ogień z ciężkich dział. W dniu 2 listopada, po wyczerpaniu amunicji, załoga zatopiła krążownik „Kaiserin Elisabeth". Nocą 6 listopada piechocie japońskiej udało się w końcu przełamać linie obrony niemieckiej i mimo gwałtownego oporu, obrońcy zmuszeni zostali do wycofania się do miasta. Japończycy zajęli wzgórza wokół Qingdao, niszcząc poszczególne punkty na pierwszej linii obrony. W tej sytuacji pozbawieni amunicji Niemcy zatopili kanonierkę "Jaguar", po czym zdecydowali się na kapitulację. Ocalały samolot Taube został wysłany 6 listopada z wiadomościami do Chin.

7 listopada oddziały niemieckie oraz wspierające je siły austro-węgierskie złożyły broń. Miasto zostało zajęte przez Japończyków na honorowych warunkach. Obrońców internowano do Japonii, m.in. do obozu jenieckiego i zwolniono ich dopiero po zakończeniu wojny na przełomie lat 1919–1920. Większości cywilów niemieckich pozwolono pozostać w Qingdao i prowadzić własne interesy.

Ostatecznie Japonia zwróciła ten rejon Chinom 10 grudnia 1922 roku. Później Japończycy zagarnęli go jeszcze raz w latach 1937-1945 w czasie drugiej wojny chińsko-japońskiej. Niemcy, oczywiście, już tam nie wrócili. Pozostały znaczki pocztowe – ten prezentowany na pierwszej stronie, na którym przedstawiono cesarski jacht „Hohenzollern", wydrukowano w 1905 roku.